

# KULTUREN



## Kv Kulturen 24

fornlämning nr 73:1,  
Lunds Stad, Lund kommun, Skåne  
Geoteknisk undersökning 2015

KULTURMILJÖRAPPORT 2017:7

GERTIE ERICSSON

KULTURHISTORISKA FÖRENINGEN FÖR SÖDRA SVERIGE



## Innehåll

Sammanfattning .....	2
Inledning .....	3
Fornlämningsmiljö .....	3
Tidigare arkeologiska iakttagelser .....	5
Genomförande och resultat .....	6
Förslag till fortsatta åtgärder .....	8
Administrativa och tekniska uppgifter .....	9
Referenser .....	10
Bilagor .....	10

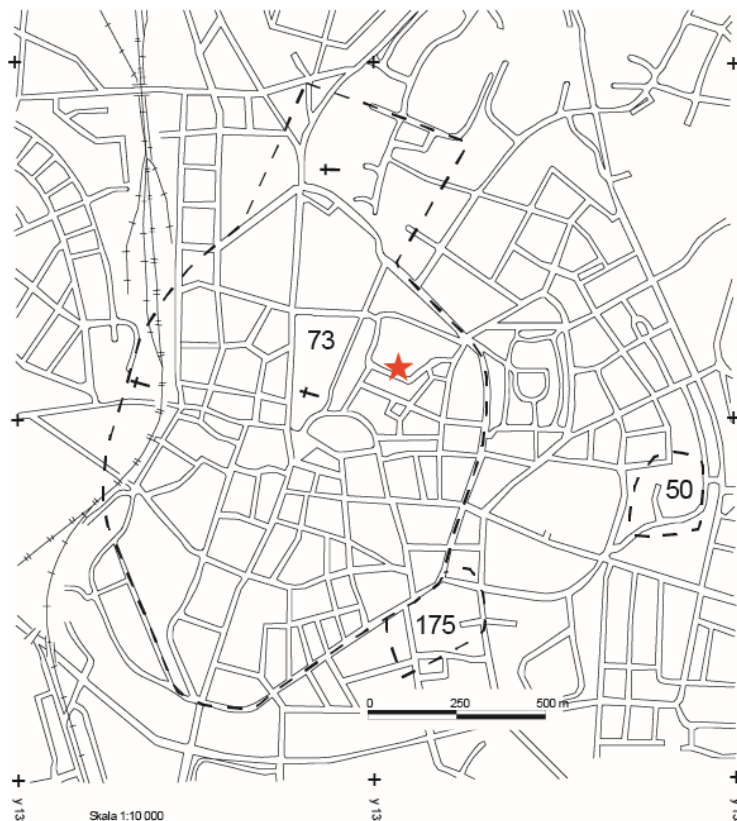
## Sammanfattning

Med anledning av att Kulturen planerar att göra en tillgänglighetsanpassning i form av en hiss, genomfördes en geoteknisk undersökning. Området för hissen undersöktes dels för att se kulturlagrens bärighet inför hisskonstruktionen, men även för att utreda den stratigrafiska situationen på platsen.

Borrprov 1 och 2 togs i det sydöster och öster av den planerade exploateringsytan. Provet togs till 5,00 m, och grundvattennivån mättes in på ett djup av 2,80 m. De övre jordlagren bestod av hårdgörning, troligen härrörande från friluftsmuseets grundläggning och brukande under 1800- och 1900-talen eller från den privatägda fastighet som fanns innan friluftsmuseets grundläggning. Därunder framkom medeltida, intakta kulturlager ned till ett djup av 2,10-2,20 m där gul moränlera vidtog. De medeltida kulturlagren bestod överst av odlingslager näringberikade med hushållsavfall och brandmaterial. Därunder ett marklager, vilket i bp 2 överlagrade ett lergolv som anlagts på den äldsta markhorisonten.

Borrprov 3 togs i den sydvästra delen av den planerade exploateringsytan. Provet togs till 1,70 m djup där det tog stopp mot sten eller annat hinder. De övre jordlagren bestod av matjord, utjämning inför grundläggandet av friluftsmuseet. Därunder påträffades en tegelmurning. De medeltida kulturlagren framkom från 1,00 m djup och bestod av ett odlingslager näringsberikat med hushållsavfall och brandmaterial.

Resultaten från den geotekniska undersökningen visar att det i det aktuella området finns rikligt med medeltida lämningar under mark, och att platsens vetenskapliga potential är hög. Om en hiss ska byggas, med en totalyta för hissen med frischakt av ca 13 kvm med ett djup av upp till 4,00 m, förordar Kulturen att en arkeologisk undersökning genomförs. Frågeställningsområden vid en arkeologisk undersökning skulle kunna riktas mot ursprunglig topografi, markutnyttjande under olika perioder, bebyggelsen och dess etablering, disposition, markanvändning och näringar, sociotopografisk miljö samt materiell kultur.



Figur 1. Lunds medeltida stad, fornlämning 73, med platsen för undersökningen markerad med en röd stjärna.

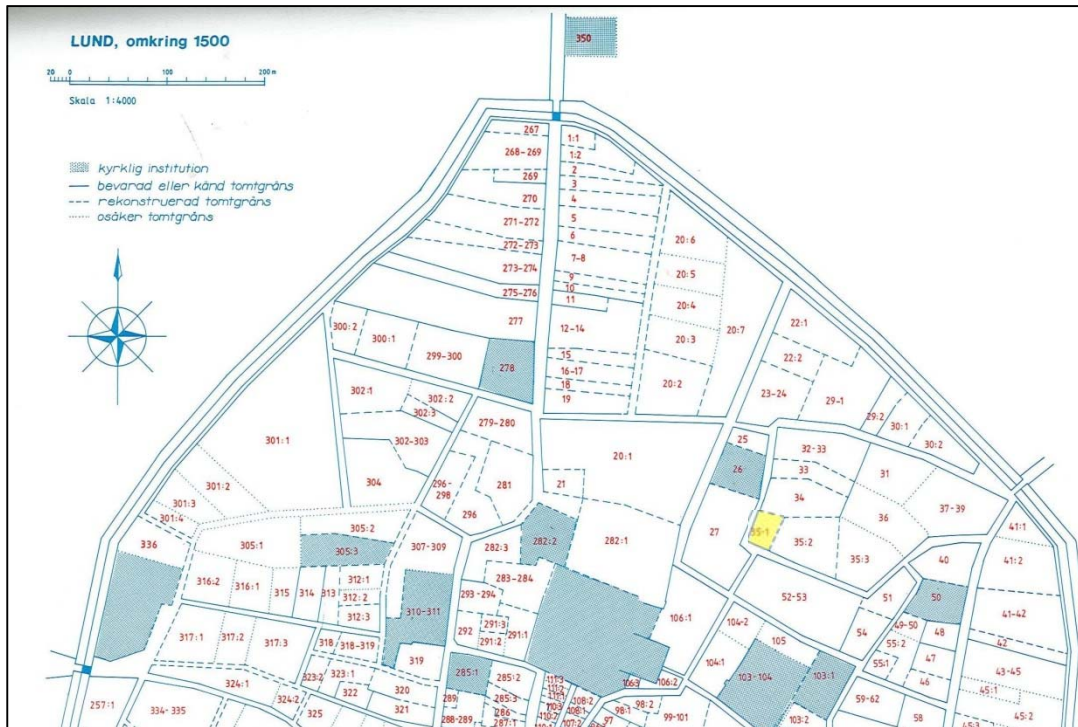
## Inledning

Med anledning av att Kulturen planerar att göra en tillgänglighetsanpassning i form av en hiss mellan museets södra och norra område, genomfördes en geoteknisk undersökning enligt Länsstyrelsens beslut (lst.dnr: 431-7615-2015). Området för hissen undersöktes dels för att se kulturlagrens bärighet inför hisskonstruktionen, men även för att utreda den stratigrafiska situationen på platsen. Undersökningsområdet är beläget inom Kulturens friluftsmuseum i de centrala delarna av Lund stad. Sedan 1890-talet har endast mindre förändringar av den befintliga anläggningen skett och de arkeologiska insatserna har varit av mindre omfattning. Kunskapen om områdets medeltida framväxt är därmed begränsad, föreliggande undersökning gav bidrag till kunskapsuppbyggnad.

## Fornlämningensmiljö

Kv Kulturen är beläget i den nordöstra delen av det medeltida stadsområdet och omgärdas av Tomegapsgatan i norr, Stora Tomegatan i öster, Adelgatan i söder och Sankt Annegatan i väster. På Andreas karta över Lund från år 1669 har kvarteret samma form som idag, vilket indikerar att det kan ha fått sin form redan under medeltiden (André & Högstedt 1990). I den östra delen av kv Kulturen har få ingrepp i modern tid och därmed finns en begränsad kunskap om området. Det aktuella kvarteret bestod

under medeltiden av flera olika tomter. Enligt Anders Andrén's rekonstruktion av den senmedeltida tomtstrukturen i Lund bestod kv Kulturen 24 av tomterna 35:1, 35:2, samt delar av 35:3. På tomt 35:1 låg ett vikariesidens tillhörande S:t Marias altare vid uren där också undersökningsområdet var beläget. Den så kallade "Stafkarlegården" som ägdes av domkapitlet var lokaliserad på tomt 35:2. Tomt 35:3 omnämns under slutet av 1500-talet som en hage ägd av S:t Thomas kyrka i Lund (Andrén 1984 s 71).



Figur 2. Lunds stads tomtstruktur omkring 1500 enligt Andrén (1984) med tomt 35:1 markerad.

Utdrag ur Anders Andrén's sammanställning av ägare till tomter i Lund omkring 1500 (1984 s 71 f).

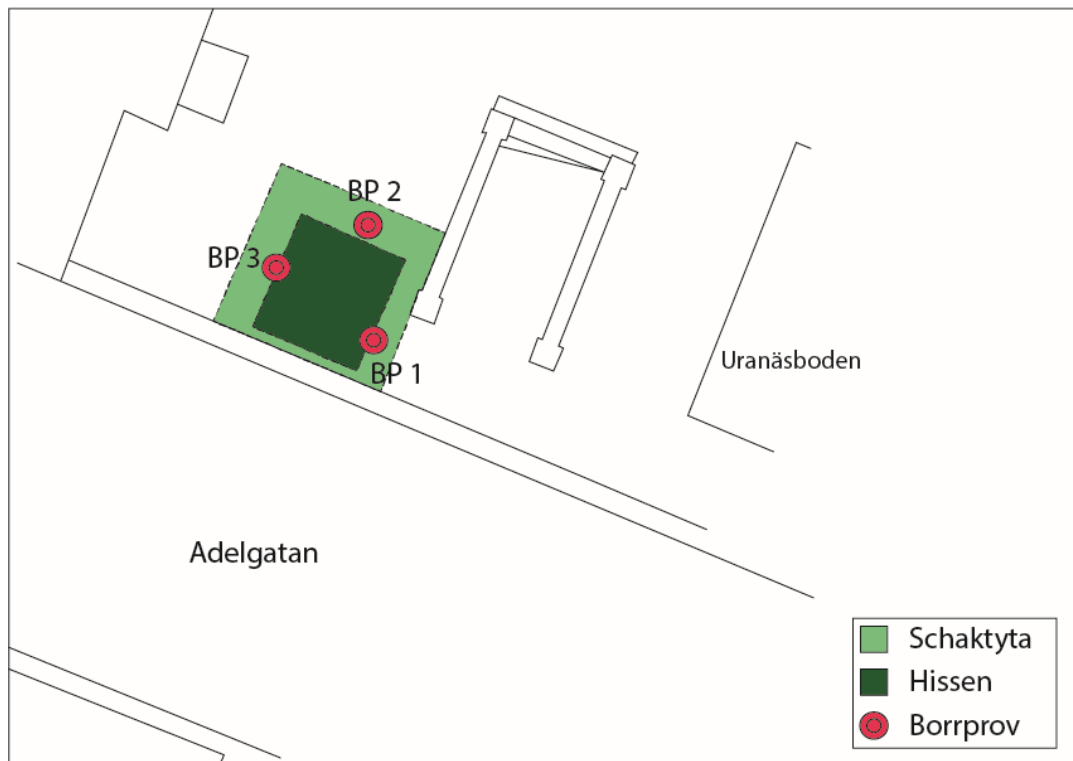
35:1 Vikariesidens (S:ta Marias altare vid uren) S:t Pauls s:n 1569, 1570

- 1569 arrenderades på "evig tid" av succentoren Hans von Werthofen och hans hustru Margrete Corneliusdatter.
- 1570 Nämns att altaret tillhör domkyrkokapellänen Tyge ("Titicus sacellanus") och att residenset ligger i S:t Pauls s:n.
- 1609 Nämns som välborne Frederik Langes gård, som är residens till det altare som lagts till predikstolen i Lund.
- 1616 Nämns som fru Dorete gård.
- 1670 Nämns som en del av sal domkyrkokapellänen Oluf (Jensen) Svanes änka Johannes gård. Hon "haffuer sadt der en bolig paa til studenter".

## Tidigare arkeologiska iakttagelser

Undersökningsområdet är beläget inom Kulturens friluftsmuseums område. Sedan 1800-talets slut har endast mindre förändringar av den befintliga bebyggelsen skett, varför de arkeologiska insatserna varit av begränsad omfattning (figur 3). Nedan följer en översikt över de ingrepp som har dokumenterats och arkivlagts i Kulturens LA-arkiv.

1907	Gödselkar av furuplankor och gråsten påträffade på Tomt 34B.
1930	En husgrund påträffas norr om <i>Locus virtutum</i> . Enligt Georg Karlin rörde det sig om en profan tidigmedeltida byggnad.
1935	Grävning för en skadad vattenledning norr om <i>Lindforska huset</i> . En kullerstenläggning påträffas 0,90 m under markytan.
1935	Väster om <i>Locus virtutum</i> . Inga närmare uppgifter i arkivet, troligen påträffad mur.
1941	Grundgrävning i Rustmästarebostaden. Äldre murgrunder påträffade samt flera skärvor svartgods.
1942	Grund av gult tegel norr om <i>Herrehuset</i> . Kullerstenläggning 0,30 m under markytan.
1942	Grävning för springbrunn. Kullerstenläggning påträffad ca 0,40 m under markytan.
1947	Grävning för avlopp vid <i>Herrehuset</i> . Två borgarkrigsmynt påträffade. (1.) 1319-1332, Lund. Troligen Kristofer II. (2.) 1332-1360, Lund. Troligen Magnus Smek (Eriksson). Nivå på moränlera anges till 1,60 m under markytan.
1948	Grävning för avlopp. Mur av gulaktigt tegel samt gråsten påträffade ca 0,30-0,40 m under markytan.
1995	Fjärrvärme från <i>Intendentbostaden</i> , väster om <i>Ystadshuset</i> och löpande genom muren på <i>Lilla Torg</i> mot <i>Borgarhuset</i> . Keramik från senmedeltid-tidigmodern tid.
1998	Grävning för kabelschakt mellan <i>Intendentbostaden</i> och <i>Borgarhuset</i> . Ingen dokumentation. Uppgivet djup 0,60 – 0,70 m under marknivå.
1998	Plintar utanför Gröna grinden. Två stycken ca 0,50 m djupa gropar. Kulturlager observerades i den ena gropen.
1998	Sänkning av källare i <i>Borgarhuset</i> . Endast fotodokumentation.
2009	Dräneringsarbeten av <i>Dackestugan/Uranäsboden</i> . En förmodad väggränna och ett lergolv framkom, sannolikt härrörande från en i efterreformatorisk tid raserad byggnad. Raseringsmaterialet kom att omfatta en stor del av de inom undersökningen berörda massorna med innehåll bland annat av en kvadersten, yngre rödgods och ett kakelfragment (Bolander 2009b)
2009	Schaktningsarbeten inför byggandet av en rullstolsramp intill <i>Ystadshuset</i> . De utförda markingreppen kom dock endast att beröra sentida utjämningslager. Inga intakta kulturlager påträffades och inte heller nåddes steril marknivå (Bolander 2009a).
2010	Dräneringsarbete för <i>Dackestugan/Uranäsboden</i> . Ett odlingslager från tiden före Kulturen påträffades, samt en tegelmur som löpte i nordsydlig riktning. Inga medeltida kulturlager berördes.
2013	Schaktningsarbeten för en hissgröp i <i>Herrehuset</i> . Flera syllstenar som troligen tillhört en mellanvägg påträffades liksom stenavtryck från ett golv. Dessa lämningar dateras till tiden kring år 1806 då befintlig byggnad uppfördes. Inga medeltida kulturlager berördes (Guldåker 2014a).
2014	Schaktningsarbeten för en utrymningsväg. Ingreppet norr om byggnaden var som mest 0,30 m djupt och berörde endast återfyllning i frischaktet kring byggnaden som uppfördes år 1806 (Guldåker 2014b).



Figur 3. Borrprovens placering vid undergången.

## Genomförande och resultat

Med anledning av att Kulturen planerar att göra en tillgänglighetsanpassning med en hiss, genomfördes en geoteknisk undersökning. Området för hissen undersöktes dels för att se kulturlagrens bärighet inför konstruktionen och byggnationen av en hiss, grundvattennivån, samt för att utreda den stratigrafiska situationen på platsen.

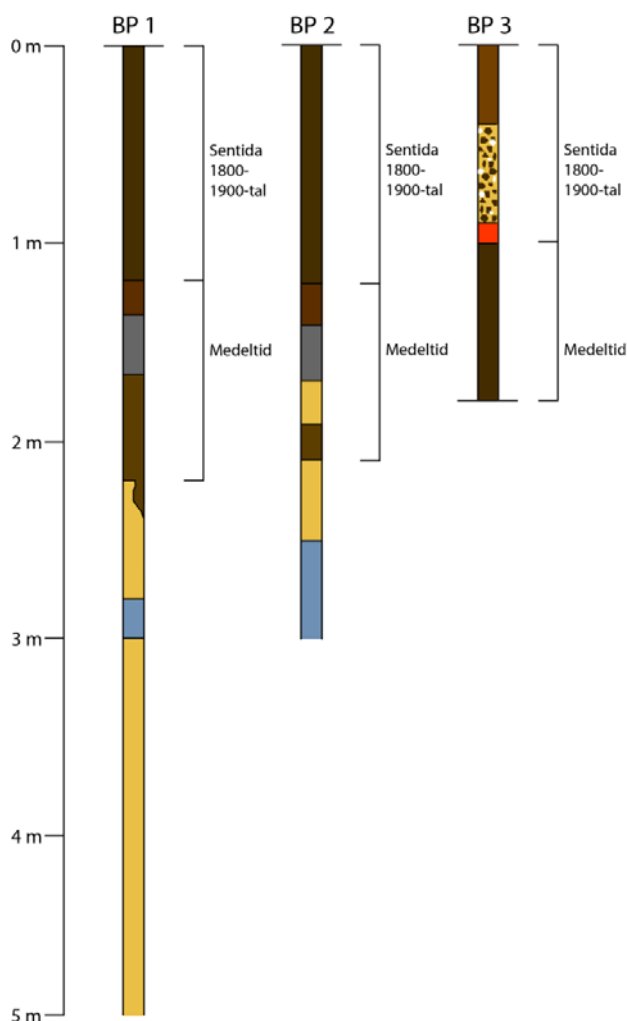
Borrprov 1 togs i det sydöstra hörnet av den planerade exploateringsytan. Provet togs till 5,00 m, och grundvattennivån mättes in på ett djup av 2,80 m. De övre ca 1,30 m bestod av sentida bärlager/utjämningslager, brungrå humus med inslag av träkol, tegelkross, kalkbruk och stenar, vilka kan härröra från friluftsmuseets grundläggning och brukande under 1800- och 1900-talen. Det kan även härröra från bruket av en privatägd fastighet som fanns innan friluftsmuseets grundläggning. Därunder framkom medeltida, intakta kulturlager ned till ett djup av 2,20 m där gul moränlera vidtog. De medeltida kulturlagren bestod av överst brun humus med inslag av träkol och gul lera, tolkat som ett odlingslager näringberikat med hushållsavfall och brandmaterial. Därunder en grå humus med inslag av bränd lera, djurben och småsten vilket tolkades vara ett marklager. Under det fanns det en äldsta markhorisont, bestående av gul lera, brun humus och med inslag av enstaka bränd lera och träkol.

Borrprov 2 togs centralt mot öster på den planerade exploateringsytan. Provet togs till 3 m djup och grundvattnet mättes in på ett djup av 2,80 m. De övre ca 1,20 m bestod av sentida bärlager/utjämningslager, brungrå humus med inslag av träkol, tegelkross, kalkbruk och stenar, vilka kan härröra från friluftsmuseets grundläggning och brukande



under 1800- och 1900-talen. Det kan även härröra från bruket av en privatägd fastighet som fanns innan friluftsmuseets grundläggning. Därunder framkom medeltida, intakta kulturlager ned till ett djup av 2,10 m där gul moränlera vidtog. De medeltida kulturlagren bestod av överst brun humus med inslag av träkol och gul lera, tolkat som ett odlingslager näringsberikat med hushållsavfall och brandmaterial. Därunder en grå humus med inslag av bränd lera, djurben och småsten vilket tolkades vara ett marklager. En gul, kompakt lera framkom därunder, vilken tolkades vara ett lergolv. Under det fanns det en äldsta markhorisont, bestående av gul lera, brun humus och med inslag av enstaka bränd lera och träkol.

Borrprov 3 togs i den sydvästra delen av den planerade exploateringsytan. Provet togs till 1,70 m djup där det tog stopp mot sten eller annat hinder. De övre ca 0,40 m bestod av matjord, därunder 0,50 m blandat material av moränlera med hög humushalt. Detta har troligen använts för utjämning inför grundläggandet av friluftsmuseet. Vid 0,90 m påträffades tegel, av troligen maskinslagen typ, på grund av provets begränsade yta kunde inte detta med säkerhet avgöras. De medeltida kulturlagren fanns från 1,00 m djup och bestod av brun humus med inslag av träkol och gul lera, tolkat som ett odlingslager näringsberikat med hushållsavfall och brandmaterial.



Figur 4. De tre borrproven, för beskrivningar se bilaga 1.

## **Förslag till fortsatta åtgärder**

Resultaten från den geotekniska undersökningen visar att det i det aktuella området finns rikligt med medeltida lämningar under mark, och att platsens vetenskapliga potential är hög. Om en hiss ska byggas, med en totalyta för hissen med frischakt av ca 13 kvm med ett djup av upp till 4,00 m, förordar Kulturen att en arkeologisk undersökning genomförs.

Frågeställningsområden för en arkeologisk undersökning kan t ex riktas mot ursprunglig topografi, markutnyttjande under olika perioder, bebyggelseetablering, bebyggelsesdisposition, markanvändning och näringar, materiell kultur, samt socialtopografisk miljö.

## Administrativa och tekniska uppgifter

Länsstyrelsens beslut, dnr	431-7615-2015	Fornlämning nr/art	RAÄ 73:1
Socken/stad	Lund	Socken-/Stadsnr	1298
Landskap	Skåne	Län	Skåne
Kommun	Lund	Trakt/kvarter/fastighet	Kv Kulturen 24
Typ av exploatering	Geoteknik		
Uppdragsgivare	Kulturen, Anna Ekman		
Typ av undersökning	FU		
Ansvarig institution	Kulturen		
Fältarbetsledare	Gertie Ericsson		
Övrig personal	-		
Fältarbetstid	16/4-2015		
<b>Fälttid</b>			
Arkeolog	4 timmar		
Maskin	-		
<b>Undersökningens omfattning</b>			
Yta	3 borrhövar		
Kubik	-		
Schaktmeter	-		
<b>Kostnad för arkeologi</b>			
Fältarbete	4x750= 3 000 SEK		
Rapport	4x750= 3 000 SEK		
Analys	-		
Övrigt	-		
Summa:	6 000 SEK		
<b>Kostnad övrigt</b>			
Maskiner	-		
Bodar	-		
Övrigt	-		
Summa	-		
<b>Summa, faktisk</b>	6 000 SEK		
<b>Summa, beslutad</b>	Enligt löpande kostnad		
<b>Fyndmaterial (förvaring m.m.)</b>	Inga fynd tillvaratogs		
<b>Arkivmaterial, förvaring</b>	Kulturens LA-arkiv under fastighetsbeteckningen		
<b>Ritningar, dokumentation</b>	1 A3: sektion skala 1:20, plan skala 1:20		
<b>Foto</b>	3 digitala fotografier		
<b>Analys</b>	-		
<b>Övriga upplysningar</b>	-		

## Referenser

André, A. & Högstedt, C. 1990. *Kartornas Lund*. Lund.

Andrén, A. 1984. *Lund, tomtindelning, ägostruktur, sockenbildning*. RAÄ & SHM Rapport Medeltidsstaden 56.

Bolander, A. 2009a. *Kv Kulturen 24. Arkeologisk förundersökning 2009*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund nr 347. Lund.

Bolander, A. 2009b. *Kv Kulturen 24. Arkeologisk förundersökning 2009*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund nr 354. Lund.

Carlquist, G. 1924. *Lund på 1690-talet. 1691 års sjättepenninglängd*. 2. Krafts och Vårfru rotar. I: *Skrifter utgivna av föreningen det gamla Lund VI*. Lund.

Guldåker, A. 2014a. *Kv Kulturen 24. Arkeologisk förundersökning 2013*. *Kulturmiljörapporter från Lund nr 2014:14*. Lund.

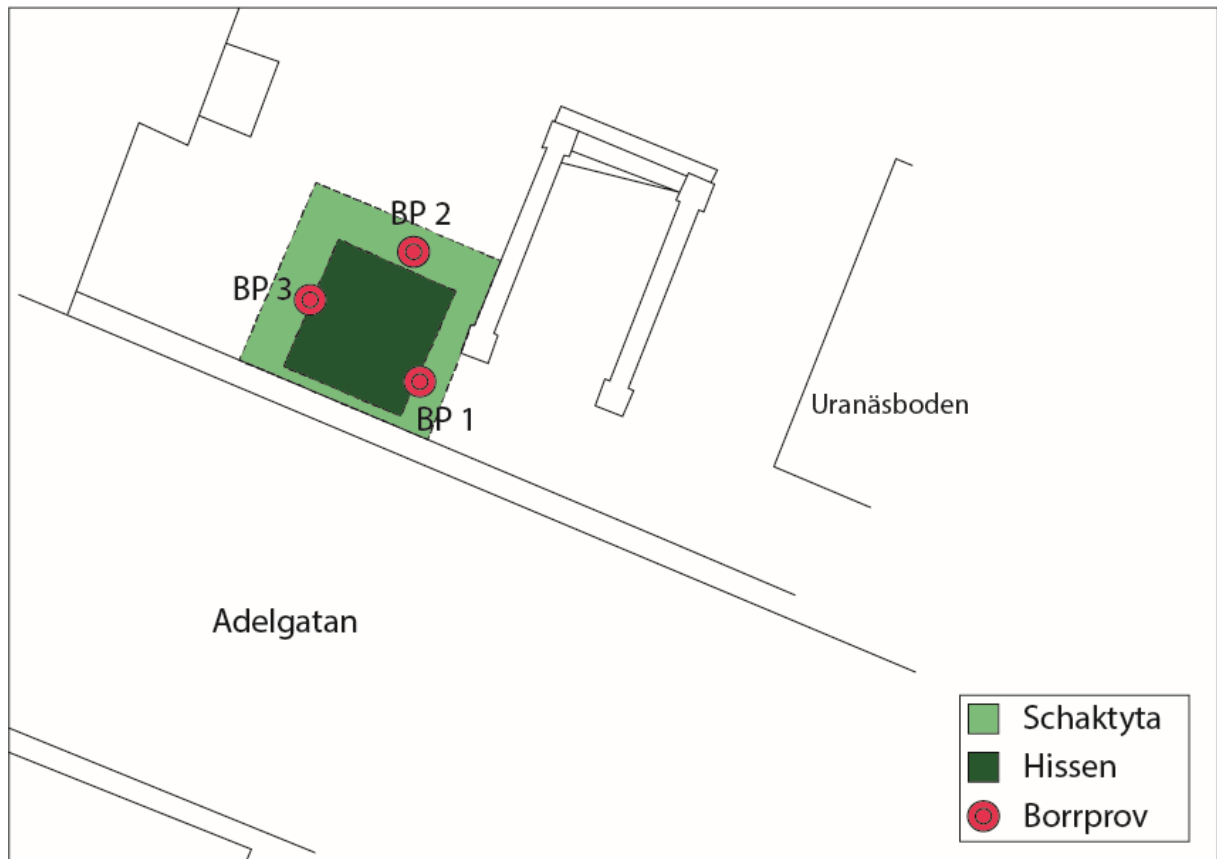
Guldåker, A. 2014b. *Kv Kulturen 24. Arkeologisk förundersökning 2014*. *Kulturmiljörapporter från Lund nr 2014:19*. Lund.

Karlsson, M. 2006. *Kv. Kulturen 24, Lund. Arkeologisk förundersökning 1996*. Arkeologiska arkivrapporter från Lund, nr 200.

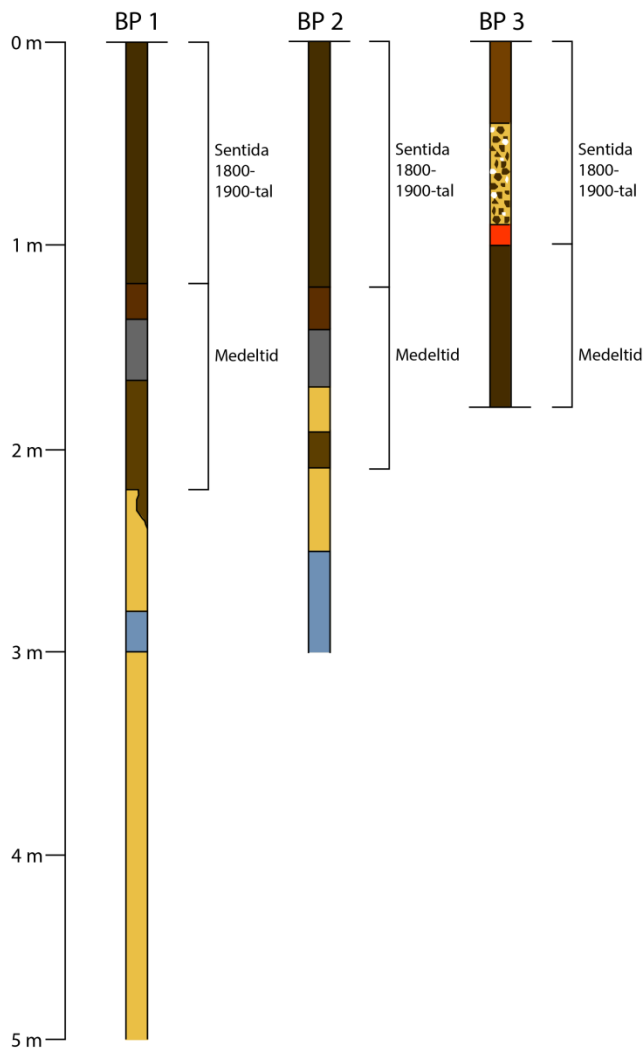
## Bilagor

1. Planritning och sektionsritning borrhövar.

## Bilaga 1: Plan- och sektionsritningar



Planritning över området kring Kulturens undergång, vilken förbinder det norra och det södra museiområdet. Det gröna området representerar den yta som kan komma att grävas för byggnationen av hissen, det mörkgröna är den yta själva hissen kommer att uppta och de röda cirkarna är borrproverna.



#### Beskrivning av de tre borrhövrerna:

Borrhövr 1: 0,00-1,30 m brungrå humus med inslag av tegelkross, rötter, kalkbruk, småsten, finkorning, fet, fuktig och kompakt, utjämningslager, daterat till 1800-1900-tal; 1,30-1,46 m brun humus med stora inslag av träkol och gul lera, finkorning, fet, fuktig och kompakt, odlingslager näringsberikat med hushållsavfall och brandmaterial; 1,46-1,76 m grå humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt med inslag av enstaka bränd lera, djurben och småsten, marklager; 1,76-2,20 m ljusbrun humus, finkorning, fet, fuktig och kompakt med inslag av bränd lera och träkol, den äldsta markhorisonten; 2,20-2,80 gul moränlera; 2,80-3,00 m blågrå moränlera; 3,00 m gul moränlera. Provet togs till 5,00 m djup.

Borrhövr 2: 0,00-1,20 m brungrå humus med inslag av tegelkross, rötter, kalkbruk, småsten, finkorning, fet, fuktig och kompakt, utjämningslager, daterat till 1800-1900-tal; 1,20-1,50 m brun humus med stora inslag av träkol och gul lera, finkorning, fet, fuktig och kompakt, odlingslager näringsberikat med hushållsavfall och brandmaterial; 1,50-1,70 m grå humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt med inslag av enstaka bränd lera, djurben och småsten, marklager; 1,70-1,90 m gul lera blandad med humus, finkornig, fet, fuktig och kompakt, ett lergolv; 1,90-2,10 m ljusbrun humus, finkorning, fet, fuktig och kompakt med inslag av bränd lera och träkol, den äldsta markhorisonten; 2,10-2,50 m förorenad gul lermorän; 2,50 m grå lermorän. Provet togs till 3,00 m djup.

Borrhövr 3: 0,00-0,40 m matjord; 0,0-0,90 m gul lera blandad med humus och kalk, finkornig, fet, fuktig och kompakt, utjämningslager inför grundläggandet av friluftsmuseet; 0,90-1,00 m rött tegel, maskinslaget; 1,00-1,70 m brun humus, inslag av träkol och gullera, finkornig, fet, fuktig och kompakt, tolkat vara ett odlingslager näringsberikat med hushållsavfall och brandmaterial. Provet tog stopp på 1,70 m under dagens marknivå.

Arkeologiska arkivrapporter från Lund har övergått i serien Kulturmiljörapporter fr.o.m. 2013.  
I serien Kulturmiljörapporter har utgivits:

## 2016

- 2016:1 Kv Katedralskolan 8, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2015. Krister Kåm Tayanin.
- 2016:2 Paradis 35, Lunds stad och kommun. Antikvarisk medverkan 2015-2016. Carita Melchert.
- 2016:3 Innerstaden 1:2 – Mårtenstorget, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
- 2016:4 Kv Gråbröder 14, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2016:5 Norra Rörums kyrka, Norra Rörums socken, Höörs kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2015-2016. Carita Melchert.
- 2016:6 Klörups häradshäkte, fönsterrestaurering, Klörup 3:3, Lilla Slågarps socken, Trelleborgs kommun, Skåne. Antikvarisk medverkan 2016. Henrik Borg
- 2016:7 Stora Råby 34:37, fornlämning Stora Råby 10:1, Stora Råby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Johan Wallin.
- 2016:8 Innerstaden 2:1 – Östra Vallgatan, fornlämning Lund 73:1, Lunds stad och kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014. Aja Guldåker.
- 2016:9 Kv Kryptan 10 och 11, Södra Sandby, fornlämning 93:1, Södra Sandby socken, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016. Gertie Ericsson.
- 2016:10 Skånes moderna kulturarv, redovisning 2016. Henrik Borg
- 2016:11 Svaneluckyckan 3, Lunds kommun, Skåne. Dokumentationsrapport 2016. Carita Melchert.
- 2016:12 Borgeby 23:7, Lomma kommun. Borgeby slott porttornet. Vård- och underhållsplan. 2015-2016. Carita Melchert.
- 2016:13 Kv Garvaren 4, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2016:14 Färgaren 26, Lund. Stäket. Antikvarisk medverkan 2016. Carita Melchert.
- 2016:15 Kv Trädgården 8, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2016:16 Pahlmans gård i Vellinge, Vellinge 99:98 m.fl., fornlämning nr 17:1, Vellinge socken, Vellinge kommun. Arkeologiska förundersökningar 2015. Mattias Karlsson.
- 2016:17 Svaneluckyckan 3, Lund, Observatoriet. Antikvarisk medverkan 2015-2016. Carita Melchert.
- 2016:18 Kv S:t Thomas 26, Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.

## 2017

- 2017:1 Kv. Eskil 19, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:2 Kv. Universitet 1, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2014-2015. Mattias Karlsson.
- 2017:3 Kv. Galten 10, 11 och 12, Lund. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk undersökning 2016. Mattias Karlsson.
- 2017:4 Clemenstorget, Sankt Laurentiigatan, Bredgatan och Norra Vallgatan. Fornlämning 73:1, Lunds stad, Lunds kommun, Skåne. Arkeologisk förundersökning 2015. Aja Guldåker.
- 2017:5 Södra stambanan Flackarp-Lund Högevall AU steg 2, Lunds och Staffanstorps kommun, Skåne. 2016. Krister Kåm Tayanin.
- 2017:6 Västra Odarslöv 8:1-Odarslövs kyrka, fornlämning 25. Odarslövs socken, Lunds kommun, Skåne län. Arkeologisk undersökning 2016. Aja Guldåker.
- 2017:7 Kv Kulturen 24, Lund. Geoteknisk undersökning 2015. Gertie Ericsson